



# TARUPETTÄI

KARULA RAHVUSPARGI INFOLEHT nr. 26


kevad 2006




Foto: arhiiv


Lõpuks saab kevad talvest võitu ja sulatab lume maast. Ilusa valge lumevaiba alt ilmub välja sügisel riisumata jäänud lehekõdu, talvised koerajunnid ning igasugu muud sodi. Üsna troostitu pilt...

...aga varsti tuleb välja päike ja teeb maa tahedaks. Siis saab võtta kuurist reha ning õue rämpsust puhtaks riisuda, et lumikelluke ja nartsiss võiksid õitseda.

 *ERDF projekt toob rahvusparki niitmistehnikat ja kariloomi*

 *plaanid käesolevaks aastaks*

 *mis saab Kõstrejärvest?*

 *ülevaade Karula rahvusparki hoonetest*

## Uuendused looduskaitstes liidavad kolm Kagu-Eesti maakonda

Alates 1. jaanuarist 2006 on looduskaitse Eestis uut moodi korraldatud - tööd alustas Riiklik Looduskaitsekeskus. Uue süsteemi kohaselt on Eesti territoorium jagatud 8 regiooniks, ühte neist on koondunud Võru, Valga ja Põlva maakonnad. Keskust juhib 15-liikmeline juhtkond, mis asub Tallinnas Keskkonnaministeeriumi majas Narva mnt 7a.

Regioonide keskused langevad kokku endiste kaitsealade keskustega. Võru-Põlva-Valga regiooni keskus on Otepääl senises Otepää Looduspargi keskuses. Regiooni kontoritena jätkavad tööd senised Haanja Looduspargi ja Karula Rahvuspargi keskused Haanjas ja Ähijärvel. Keskuste töötajateks on valdavalt endised kaitsealade administratsioonide töötajad. Põlva-Võru-Valga regioonis on ametis 18 spetsialisti.



Ähijärve kontoris töötavad ka edaspidi regiooni spetsialistid.  
Foto: arhiiv

Põlva-Valga-Võru regiooni territooriumile jääb 449 kaitsealust objekti, sealhulgas 49 kaitseala, 73 hoiuala, 62 parki ja põlispuude gruppi, 132 kaitsealuse liigi püsielupaika ja 133 üksikobjekti. Kaitsealade tutvustamiseks ja külastajate suunamiseks selleks ettevalmistatud kohtadesse on kolmes maakonnas ühtekokku 43 matkarada ning mitukümmend lõkkekohta, mille hooldamisel tehakse koostööd maaomanikega ja

Riigimetsa Majandamise Keskusega.

Uues süsteemis on ülesanded kaitsealadel tegutsemiseks looduskaitsekeskuse ja maakondlike keskkonnateenistuste vahel ära jagatud. Looduskaitseeadusesse tehakse muudatus nii, et eristatakse tegevused, mis jäävad maakonna keskkonnateenistusele ja millised looduskaitsekeskuse pädevusse.

Looduskaitsekeskus tegeleb peamiselt korralduslike töödega nagu kaitsealade ja hoiualade kavandamine ning avalikustamine, kaitse-eeskirjade ja kaitsekorralduskavade koostamine, seire- ja teadusuuringute koordineerimine, liigikaitse, elupaikade ja maastike hooldamine/taastamine; loodushoiutööde korraldamine, võõrliikide isendite arvukuse reguleerimise korraldamine, kaitstavate loodusobjektide tähistamine; järelevalve; kaitsealuste objektide tutvustamine ja loodushariduse korraldamine.

Tegevustele, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajavad kaitseala valitseja nõusolekut, on nüüd tarvis taotleda luba või kooskõlastust vastava maakonna keskkonnateenistusest. Need on näiteks detail- ja üldplaneeringu kehtestamine, katastriüksuse kõlvikute piiride ja pindala muutmine, maakorralduskava kinnitamine, metsamajandamiskava väljastamine, teede, õhuliinide ja muude kommuniatsioonide rajamine ning metsateatised.

Looduskaitsekeskus annab nimetatud nõusolekute andmise kohta keskkonnateenistusele oma seisukoha. Praeguseks on koostöö kooskõlastuste andmisel maakondlike keskkonnateenistuste ja looduskaitsekeskuse regioonide vahel juba osaliselt käivitunud. Inimestele on oluline teada, et oma **taotluse kaitseala valitseja nõusoleku saamiseks võib anda nii maakonna keskkonnateenistusse kui ka looduskaitsekeskuse kontoritesse**, kust need menetlemiseks edasi

toimetatakse. Kodanik ei pea oma taotlusega mõlemat kohta läbi käima. Looduskaitsekeskus ja keskkonnateenistus suhtlevad omavahel ning vastus teatatakse taotluse esitajale kirjalikult.

Looduskaitsekeskuse poole tuleb pöörduda neil, kes soovivad taotleda loodushoiutoetust kaitsealadel paiknevate poollooduslike koosluste hooldamiseks. Et vastav kord on alles keskkonnaministeeriumis väljatöötamisel, nihkub avalduste vastuvõtmine kodanikelt mai

algusesse. Looduskaitsekeskus teavitab maakonnalehtede vahendusel sellest täpsemalt. Infot toetuste kohta saab loodushoiu ja toetuste spetsialistidelt Jan Ruukelilt, tel. 7655876 ja Jaanus Tanilsoolt, tel. 5282898.

Maris Kivistik  
Riiklik Looduskaitsekeskus  
Põlva-Valga-Võru regioon  
loodushariduse spetsialist  
(artikkel avaldatud lühendatult)

## Sel aastal tähelepanu all küünid

Ka sel aastal rahastas Keskkonna-investeeringute Keskus projekti "Traditsiooniliste hoonete säilitamine Karula rahvusparkis". Projekti eesmärk on täita Looduskaitse-seaduse § 26, mis sätestab erilise rahvusliku väärtusega kultuuripärandi, rahvuskultuuri ja alalhoidliku looduskasutuse säilitamise, kaitsmise ja tutvustamise rahvusparkides. Selleks tuleb säilitada veel allesolevaid arhitektuurse ja rahvuskultuuri väärtusega hooneid.

Karula rahvusparki territooriumil on mitmeid erinevat tüüpi taluhooneid ja nende ehitamiseks on kasutatud ka erinevaid kohalikke ehitusmaterjale. Sellest tulenevalt on vaja säilitada kõigist hoone-tüüpidest (rehed, suitsusaunad, aidad, jne.) väärtuslikumad hooned, mis esindaksid ka kõiki siin traditsiooniliselt kasutatud ehitusmaterjale (palk, savi, maakivi jne). KIKi abiga on eelnevatel aastatel korrastatud Sibula rehielamu, Sibula kuivati, Sora küün, Suure-Mändiku ait, Karkküla, Püssa, Hinni ja Mundi rehed ning maha võetud Rebasemõisa maakivihoonete varisemisohtlikud katused. Sel aastal on peatähelepanu küünidel. Et heina tehakse tänapäeval hoopis teismoodi kui vanasti, on küünid oma tähtsuse kaotanud ja meie maastikupildist kadumas. Sel aastal on kavas korrastada Mäe-Sibula,



*Tänapäeval puudub vanadel küünidel põllumajanduslik otstarve ja seetõttu on nad hakanud tasapisi maastikupildist kaduma. Perakonnu küün.*

*Foto: Henno Peegel*

Mundimetsa ja Perakonnu küünid. Sibula ja Mundimetsa küünil on planeeritud vahetada katus ja paigaldada puuduolevad lauad. Perakonnu küünil korrastatakse palkseinad ja vahetatakse katus. Lisaks saab katuse alla Paabo-Mähkli palklaut, millel 2005.aastal korrastati seinad ja paigaldati sarikad ning roovid. Kaika kooli renoveerimist toetatakse ajalooliste aknakarniiside taastamisega. Selle aasta projekti rahastati 193636 kroonises summas.

Henno Peegel  
Riiklik Looduskaitsekeskus  
Põlva-Valga-Võru regioon  
maa- ja planeeringuspetsialist

## Köstrejärv - kas annab midagi teha?

Kõik Karula kandis elavad inimesed teavad Lüllemäe lähistel asuvat Köstrejärve. Paljudele on see järv olnud supluskohaks või on nad sealt mõned kalad välja tõmmanud. Ka paljud kaugemal elavad inimesed mäletavad järve tänu spordibaasile, mis aastaid tagasi rahvast Lüllemäele tõi.

Hetkel pole aga järv supluskohana populaarne, sest aastate jooksul järve voolanud Lüllemäe asula ja Rebasemõisa sigala reoveed on teinud oma töö ning järv kasvab hoogsalt kinni. Selleks, et miski kasvaks, on vaja peale õhu ja armastuse ka toitaineid ja reovees leidub neid rohkelt. Kõik need tonnid toitained ootavad praegu järves oma hetke, mil mõnel taimel või vetikal neid vaja läheb.



*Köstrejärv pilvede alt vaadatuna. Kohati on vohava taimestiku tõttu raske järve pinda heinamaast eraldada.*

*Foto: maaamet*

Mõõtmised näitavad, et järve põhjas on vedelat muda ligi kolmemeetrine kiht ja selle all tahkemat muda ligi viiemeetrine kiht. Hetkel on jämedama otsa enda kätte saanud suurtaimed ja nii jääbki suvel vahest mulje, et järve polegi enam, terve veepeegel on roheliste taimedega kaetud. Et järves taas supelda saaks, tundub kõige loogilisem lahendus olevat need taimed sealt veest välja katkuda, aga lahendus pole siiski nii lihtne. Taimede väljakorjamine aitab küll toitainete sisaldust veekihis vähendada, sest need toitained, millest taim koosneb, enam taime lagunemise käigus vette ei vabane. Kuid suured taimed hoiavad oma juurtega setteid

järve põhjas kinni ja nende väljasikutamiselega vabaneks mudast vette rohkem toitaineid, kui taimed ise neid seovad. Ka on taimedega tihedalt kaetud vees hämar ja vetikate vohamiseks jääb valgust väheks. Nii on suurtaimedega täiskasvanud järves vesi selgem ja puhtam võrreldes sellega, kui võitluses oma elukoha eest vetikad peale jääksid. Siis näeks Köstrejärve vesi välja nagu hernesupp ja sinna küll enam keegi ujuma ei tahaks minna.

Teine loogiline lahendus tundub järvest muda väljapumpamine, aga nii Eestist kui ka mujalt maailmast on mitmeid näiteid, et oskamatul teostamisel on muda eemaldamisest olnud pigem kahju kui kasu. Mis siis teha?

Selleks, et teada saada, kuidas Köstrejärve seisundit parandada, on Karula looduskaitstjad juba mitu aastat püüdnud saada raha järve seisukorra parandamiseks vajalike eeluuringute läbiviimiseks. Kolm aastat tagasi hinnati Köstrejärve setete paksust ja kaardistati nende sügavus. Sel aastal saime raha, et läbi viia Köstrejärve setete analüüs ning analüüsi tulemuste põhjal välja töötada tegevuskava järve seisundi parandamiseks. Proovid on plaanis võtta enne jää minekut.

Miks on Karula rahvuspargi huvides Köstrejärve veekvaliteedi parandamine? Kõigepealt selle pärast, et järv asub kaitsealal ning on valitud Euroopa Liidu kaitsealade võrgustiku Natura

2000 kuuluvate veekogude nimekirja, kuna seal elab Loodusdirektiivi II lisa kiililiik. Selle elupaiku ei tohiks järve taastamistööde käigus kahjustada.

Lisaks on tegemist kohalikele inimestele olulise puhkeväärtusega veekoguga, eelkõige läheduses asuva ligi 300 elanikuga Lüllemäe asula jaoks. Hea ujumiskoht Lüllemäe lähistel aitaks vähendada ka külastuskoormust teistele Karula rahvuspargi järvedele. Samuti soodustaks heas seisundis järv kohalike turismiettevõtjate tegevust.

Kaili Preismann  
Põlva-Valga-Võru regioon  
seire ja teadustöö spetsialist

## Kaitsekorralduskava ettevalmistamine venib

Uuest kaitsekorralduskavast on kirjutatud kõigis eelmise aasta "Tarupettäi" numbrites. Samas pole veel rahvani jõudnud midagi, mille kohta arvamust avaldada. Eelmisel aastal oli plaanis, et selle aasta märtsi lõpuks oleks valmis kaitsekorralduskava mustand, aga mida pole, seda pole. Vahepeal käisid Karula rahvusparki kontorist üle reformituuled ja see pidurdas tööde kulgu. Uued plaanid on, et mustand, mida lugeda ja mille kohta

ettepanekuid teha, saaks valmis juuni lõpuks. Kel huvi, saab praeguseks valminud materjalidega tutvuda Karula rahvusparki koduleheküljel rubriigi "seadusandlus" all ja Karula rahvusparki keskses Ähijärvel.



Kaili Preismann  
Riiklik Looduskaitsekeskus  
Põlva-Valga-Võru regioon  
Seire ja teadustöö spetsialist

## ERDF projekt Karulas

Sellest aastast käivitub projekt, mille eesmärgiks on taastada ja korrastada märgasid niidualasid.

Karulas on palju selliseid väga liigi- ja elustikurikkaid märgasid niite, mis on mahajäetud, võsastumas ja kulustumas. Peamiseks põhjuseks, miks sellised niidud enam kasutuses ei ole on sobiva hooldustehnika puudumine – pehme turbapind ei kannata kasutatavaid raskeid traktoreid, vähe on ka märgasid niite hooldavaid loomi. Samal ajal on



Balti sõrmkäpad hävivad pideva hoolduse puudumisel.

Foto: Pille Tomson

just märjad niidualad Karulas ühed põlisemad ja liigirikkamad pärandkooslused, kus tänu aastasadu püsinud hooldusele on välja kujunenud omapärane taimestik ja looma-/linnu-/putukariik...

Algavat projekti rahastab Euroopa



Projekti raames hangitakse rahvusparki kariloomi.

Foto: arhiiv

Regionaalarengu Fond (ERDF) kokku üle kahe miljoni krooniga. Plaanis on osta ja maahooldajatele kasutusse anda kaks väiksemat ja kergemat traktorit koos vajaliku hooldustehnikaga (niidukid, kaarutajad, press, käru) ja kariloomi. Lisaks korraldatakse koolitusi, trükitakse juhendmaterjal liigniiskete niitude hooldajatele ning korraldatakse talguid niitude korrastamiseks.

Projekt algab sellel aastal ja lõppeb järgmisel aastal. Lisainfot saab küsida rahvusparki kontorist Ähijärvelt.

Mats Meriste  
Sarik-Siimani talu rentnik

## Silmapiir laieneb

Sel aastal jätkuvad Keskkonnaministeeriumi Info-ja Tehnokeskuse koordineerimisel tööd vaatetorni ehitamiseks rahvusparki Võru poolal Mäekonnu talu lähistel Tornimäel. Eelmisel aastal tehti mõõdistustööd, valmis



Tornimäe vaatetorn Valgamaal – sarnane tuleb ka Võrumaa Tornimäele. Foto: Henno Peegel

torni projekt ning koostati detailplaneering. Sel aastal peaks paberitöö ühele poole saama ja algama ehitustööd. Vana triangulatsioonitorni kohale ehitava 25 m kõrgusest puidust tornist avaneb kindlasti kaunis vaade nii ümbritsevatele pärandmaastikele kui ka rahvusparki lõunaosas laiuvale metsalaamale. Kui rahvusparki lääneosa suurkupilite maastike tutvustamiseks lõi soodsad tingimused paar aastat tagasi Rebasemõisa püstitatud vaatetorn, siis uue torni ehitamine Karula lääneosas avab võimaluse ülevaate saamiseks Kaika kuplistikust. Torni lähedale Kaika-Saru maanteelt Mäekonnu talu juurde viiva tee äärde tuleb torni külastajate jaoks parkla koos piknikuplatsiga.

Riikliku Looduskaitsekeskuse Põlva-Valga-Võru regiooni eestvõttel korrastatakse ohutu liiklemise tagamiseks ka vaatetorni juurde viiv teelõik suurelt teelt Mäekonnu taluni. Tööde käigus lõigatakse tee laiemaks, kaevatakse kraavid, paigaldatakse truubid, ehitatakse paar taskut möödasõiduks ja pinnatakse tee kruusaga. Tee korrastamine saab teoks tänu Antsla Vallavalitsuse ja SA Keskkonnanvesteeringute Keskuse toetusele kogusummas 387 501,3 krooni.

Henno Peegel  
Riiklik Looduskaitsekeskus  
Põlva-Valga-Võru regioon  
maa- ja planeeringuspetsialist

## Keskkonnanvesteeringute Keskus rahastas Karulas ka...

... igale maaomanikule tema kinnistul asuvate looduse ja kultuuripärandi väärtuste kirjelduste koostamist. Looduskaitseeadus näeb ette, et igale maaomanikule tuleb väljastada kaitsekohuse teatis, milles teavitatakse teda piirangutest, mis tema maatükil kehtivad. See on ametlikus keeles koostatud dokument, mis ei selgita, mille pärast need piirangud vajalikud

on ja tihtipeale tekitab see rohkem küsimusi ja vastuseisu, kui looduse kaitsmise vajaduse mõistmist. Samas, kui täpselt teame, mis meil väärtuslikku on, tahame seda ka hoida – igale maaomanikule eraldi koostatav kirjeldus aitab esile tuua just antud maatükile omaseid väärtusi.

Projekti maksumus on 36 850 krooni.

...Karula niitude inventeerimist. Kuigi Karulas on läbi viidud viimaste aastate jooksul mitmeid niiduinventuure, tuleb põhjaliku pildi saamiseks Karula väärtuslikest niitudest veel täiendavaid välitöid teha. Andmed niitude kohta on aluseks, et loodushoiu toetusi maksta just nende poollooduslike koosluste hooldamiseks, mis on väärtuslikumad. Projekti maksumus on 62 092 krooni.

...kohaliku kogukonna koolitamist. Koolituste kavas on turismiettevõtjate koolitus, laste loodushariduspäev, laste looduslaager, maaomanike nõupäevad. Rahastust ei saanud paraku loodusgiidide koolitus, pärimusmuusikaõhtu, käsitööpäev, maalilaager ja traditsioonilise ehituse koolitus. Nende korraldamiseks kirjutati taotlus KIKi 2006.aasta teise voo, mille rahastamisotsus tehakse suve lõpus. Projekti toetati SA KIKi poolt 68 440 krooniga.

...uute trükiste väljaandmist. Nagu oleme harjunud, ilmub ka sel aastal "Tarupettäi" 4 numbrit. Seoses mitu aastat ette valmistatud uue kaitse-eeskirjaga, mis lõpuks kohe-kohe valitusse jõudmas, muutub ka rahvusparki välipiir ja uuendamisele lähevad kaartidega eesti- ja inglisekeelsed rahvusparki tutvustavad voldikud. Tellida tuleb uus kaardilahendus, mida edaspidi infotahvlitel, külastuskeskuse seinakaardil ja mujal kasutada saab. Aasta teisel poolel valmib praegu koostatavat kaitsekorralduskava tutvustav raamatuke. Projekti maksumus on 238 849 krooni.

...Karula rahvusparki õpperadade ja laagripaikade hooldamist. Seega on tagatud rahvusparkis asuvate õppe- ja matkaradade,

laagripaikade ja lõkkekohtade, infotahvlite ning parklate regulaarne hooldamine kogu hooaja vältel. Töö tellitakse kohalikelt ettevõtjatelt. Projekti maksumus on 228 598 kr.

...musta toonekure kaitset. Projekti „Röövloomade arvukuse reguleerimise tõhususe väljaselgitamine must-toonekure pesapaikades Karula rahvusparkis“ rahastati kolmandat aastat. Projekt sai alguse sellest, et ornitoloogidele oli mõistatuseks must-toonekure madal pesitsusedukus Karula mail.

Vanalinnud saabusid kohale, sättisid end pesale aga juulikuise inventuuri aegu oli pesa tühi. Projekti käigus on paigaldatud pesapuudele tõkiseid, mis takistavad metsnugiste ülesronimist ning püütud nugiseid pesa ümbrusest; puhastatud linnu toitumisaladel veekogude kaldaid; viidud läbi pesitsusaegseid vaatlusi. Viletsa pesitusedukuse taga

on mitmed mõjutegurid - sobivate toitumisalade vähesus ja kinnikasvamine, pesitsusaegne häirimine jm. Kõige suuremat mõju avaldab siiski vist metsnugise kõrge arvukus. Tõepärasemate tulemuste saamiseks tuleb projekti jätkata vähemalt viie aasta jooksul. Käesoleval aastal rahastas KIK projekti 17 000 krooniga.

...välispiiri tähistamist. Projekti "Viidad ja sildid Karula rahvusparkis" käigus saab looduskaitseembleemiga sildid seni tähistamata osa Karula rahvusparki välipiirist- umbes 56 kilomeetrit. Tähistatakse ka uue loodava Kaadsijärve reservaadi piir ja parandatakse tähistust Pautsjärve reservaadi piiril. Projekti maksumus on 63 000 krooni.



*Loodushariduspäeva eesmärgiks on tuua loodus lastele lähemale.*

*Foto: arhiiv*



## MTÜ Kaikamäe selle aasta plaanid

2006. aastal korraldatakse järgmised üritused:

1. Jaanipäev 23. juunil
2. Võrkpalliturniir Ähijärvel 1. juulil
3. Kaika kooli kokkutulek 15. juulil.
4. Kaika koolimaja saab 100 aastaseks. Avatakse mälestuskivi.
5. Kaikamäe suvespordipäev 29. juulil.

Kevadel (tõenäoliselt maikuu) on plaanis koristustalgud, mille käigus puhastatakse võsast Kaika koolimaja ja kalmistu sisseõidutee servad. Suvel plaanitakse Kaikamäele esinema kutsuda ka isetegevuslasi.

Kaika koolimaja remonditööd on selleks etapiks lõppenud. Korda on tehtud saal ja tualett, saali saab kokkuleppel MTÜ Kaikamäega kasutada. Koolimaja remondi teise etapi rahastamine peaks selguma lähiajal.

Veel on planeeritud Kaika suusaradade ümbertegemine, et suunata rajad põldudelt rohkem metsade vahele. Selleks taotletakse raha Kohaliku Omaalgatuse Programmist.

Mart Kallast ja Arno Saaronit küsitles Merike Tsimmer



Selline nägi Kaika koolimaja välja möödunud aasta kevadel. Tänapäevaks on maja saanud uue kuue.

Foto: H. Peegel

## Kaika Maanaiste Seltsi tegemistest 2006. aastal

Käesoleval aastal korraldatakse Kaika Maanaiste Seltsi hoones huvilistele mitmeid üritusi. Nende täpne ajakava ei ole veel paigas, aga saab välja hõigatud kuulutuste kaudu Haabsaare raamatukogus ja suvises „Tarupettäis“.

Juuni alguses toimub **tervispäev**, kus toimuvad loengud ja juhendajate käe all tehakse ka mõningaid kehalisi harjutusi.

Suvel korraldatakse **rahvuslike toitude päev**, kus kõik huvilised saavad käe valgeks (või jahuseks?) mõne traditsioonilise talutoidu valmistamisel. Hõrgutised ei lähe muuseumi-eksponaadiks, vaid süüakse asjaosaliste poolt

kohapeal ära. Kes hiljaks jääb, see...

Juuli lõpus algab **laste kunsti- ja käsitöölaager**, mis kestab kaks nädalat. Mudilased, lapsed ja noorukid saavad vabakutselise kunstniku Oivi Tulve juhendamisel kätt harjutada akvarell- ja õlimaaliga, kangastelgedel õpetatakse kuduma kaltsuvaipa.

Novembris tähistatakse **isadepäeva**. Siis on Kaika Maanaiste Seltsi hoonesse oodatud kõik pered, et koos nautida isadele pühendatud eeskava.

Eevi Mändikut küsitles Olivia Till



# Lüllemäe Rahvaõpistu tegevused aastal 2006

Mittetulundusühing Lüllemäe Rahvaõpistu on üle kümne aasta tegelenud erinevate koolituste korraldamisega. Käesoleval aastal on plaanis samas vaimus jätkata. Ürituste lühiülevaade ja ajakava:

## KODANIKU KOOLITUS – aprill

\*Haridusalane seadusandlus ja sellega seonduv

\*Tööleping ja tööturg

## KUNST JA SELLE ERINEVAD VORMID jaanuar-mai, maht 80 tundi

\*siidimaal (14 tundi) - juuli

\*portselanimaal (20 tundi) – juuli- august 2006

\*lapitehnika (20 tundi) -15.-16.aprill

\*viltimine – aprill

\*klaasimaal (12 tundi) - mai.

**KÜLADE ARENDAMINE (24 tundi) - mai**  
projektide kirjutamine ja juhtimine, aruandlus

**KESKKOND JA SÄÄSTEV ARENG - aprill,**  
maht 12 tundi

**AIANDUS aprill- mai, maht 12 tundi**

Koolituste läbiviimist toetab Euroopa Sotsiaalfond projekti "Õppimine parandab elukvaliteeti" raames.

INFO JA REGISTREERIMINE: **520 5072,**  
**769 7245**  
**Ene Kaas**

# Spordiklubi Karula 2006.a. ürituste kalender

Spordiklubi Karula ootab käesoleval aastal korraldavatest üritustest osa võtma kõiki huvilisi, kelle jalad vähegi kannavad. Kui ei ole siiski soovi ketsi jalga tõmmata või ratta selga hüpata, siis võib raja kõrval võistlejatele kaasa elada – igatahes tervislikum, kui kodus telekat vahtida.

**22.04- Jüriööjooks** Karulast Lüllemäele (5 km) võistkondadele (6 liiget).  
Start Karulast kell 20.00 Peakorraldaja Henno Peegel (5161479).

**13.05- Tollari järve jooks.** Start kell 13.00 Tollari järve teeotsast  
Vanuseklassid MN 14, 18, 21, 40. Distsants M 21, 40- 4 km, M 14, 18 ja N- 2 km  
Peakorraldaja Valev Sisov (5269020).

**13.05- Käimisüritus "Karula kevad".** Start avatud 13.30- 14.00 Tollari järve teeotsast  
Liikumisstiil vaba (keppidega või ilma).  
Peakorraldaja Valev Sisov (5269020)

**26.05- Rattareede I etapp.**

Vanuseklassid MN 6, 12, 16, 21, 40 Start kell 17.00- lastel (MN 6, 12) ja 19.00 põhistart (MN 16, 21, 40)

Lastevõistlus Lüllemäe Põhikooli staadionil. Põhistart Lüllemäe kultuurimaja juurest.

Põhistardi distants Koobassaare- Kolski-Rebasemõisa- Lüllemäe

M-21 40 km. M 16, 40 ja N 16, 21, 40 20 km.

Lastevõistluse korraldaja Kaidi Mändla (53456006). Peakorraldaja- SK Karula

**30. 06- Rattareede II etapp.**

Sprint: vanuseklassid MN 6, 12, 16, 21, 40; start kell 17.00- lastel (MN 6, 12) ja 19.00 põhistart (MN 16, 21, 40).

Lastevõistlus Lüllemäe Põhikooli staadionil. Põhistart Lüllemäe kultuurimaja juurest

Põhistart: distants Tsira ring eraldistardist. M-21 3 ringi 15 km, M 16, 40 ja N 16, 21, 40- 2 ringi 10 km.

Lastevõistluse korraldaja Kaidi Mändla (53456006). Peakorraldaja - SK Karula

## Hoonestus rahvuspargi territooriumil

Karula rahvuspargi tänapäevases säilinud hoonestuses on esindatud erineva ajaloo esindajad – esindatud on mõisaaeg, Eesti Vabariigi aeg, nõukogude aeg ja taasiseisevumisaeg, kõik koos suhteliselt piiratud maa-alal. Kokku on kaitsealal rahvuspargi hooneregistri andmetel 964 ehitist (sealhulgas vundamendid).

Karula rahvuspargi hoonestus koosneb suuremas osas 19. sajandi lõpu ja 20. sajandi taluehitistest. Erandlikuks on Kõstrijärve koolimaja, ortodoksi puukirik Kaikal ja Kaika kihelkonnakooli hoone ning Rebäsemõisa hoonetekompleks, mille väärtuslikumad hooned on moonamaja ja laut.

Taluehitustest on vanim Sibula talu rehielamu (varasemad ehitusjärgud kuuluvad 19. sajandi keskpaika või esimesse poolde).

Traditsioonilistest hoonetüüpidest on hästi säilinud ja kasutusel saun. Vanim saunatüüp Karulas on olnud üsna suuremõõtmeline, suhteliselt madal ühe ruumiga saun. Suulisi andmeid on Konnumäe ning Ahero talu koobassaunadest, mis on kõrvuti muudega esinenud hilise ajani. Praegu on Karula suitsusauna põhitüüp peenemast palgist saetava n-ö. otsenurgaga, kitsa esikuga ning laastukatusena ehitatud. Kokku on kaitsealal olnud 77 suitsusauna, millest on säilinud 55.



Sandisaare saun.

Foto: Henno Peegel

Teiseks enim säilinud traditsiooniliseks hoonetüübiks on ait. Karula ait on algselt olnud võrdlemisi avar, puitpõrandaga, maapinna ligidal, eenduva katuse, kitsa mademe ning

kahe uksega palkehitis. Sageli on aidal poolkelpkatuse. Täiesti erandlikud ja vana-pärased on Rõõmu (Mähkli) ja Sarik-Siimani vana ait. Kokku on kaitseala territooriumil registri andmetel olnud 83 aita, millest praeguseks veel säilinud 56.

Kolmas tüüpiline hooneterühm on lahusrehed, mida on kokku ehitatud ka kuivatitega. Neid on 45-st säilinud vaid 14.

Rahvuspargi maa-alal on osalt või enam-vähem tervikuna kirjeldatavad kuus rehielamut ja üks oletatav rehielamu. 19. sajandil oli Karula kihelkond kahe traditsiooni piirivööndis: vanaaegne nn. lõunaeesti rehielamu oli taanduja rollis ja peale tungis nn. lääne-eesti tüüp. Säilinuis domineerib lõunaeesti traditsioon. Vaid Juudinurme rehielamu on tugevate lääne-eesti joontega.

Rehielamute ehitus asendus 1870. aastatel uuemat tüüpi elamute ehitamisega. Osad 19. sajandi lõpus ja 20. sajandi alguskümnendil ehitatud hoonetest kuuluvad nn häärberite sekka (Tätta, Vana-Hauka, Sora, Väike-Mändiku, Tatriku, Tormi, Hansi). Need olid jõukamate talude moodsad elumajad. Üheks häärberi tunnuseks loetakse kahe korstna olemasolu ühepereelamul.

1920. aastate ehituspilti mõjutas suuresti asunikotalude ehitamine (näiteks Vallimäe, Karjakingu). Sageli koosnes asuniku elumaja 2-3 toast, köögist, sahvrist ja esikust, hoone suurus sõltus krundi suurusest. Üldjuhul oli neil laastudega kaetud täisviilkatus. Jõukamad asunikud lisasid elamule klaasveranda.

Traditsiooniliselt on vanemad elamud suures osas ilma voodrita või laudvoodriga ühekorruselised viilkatusena 4–6 ruumiga ristpalkhooned. Osa elumaju on ümber ehitatud ja kaetud silikaatvoodriga. Kokku on loendatud 172 elamut, millest 120-l on katus veel peal. Üle poolte säilinud elamutest on ehitatud enne 1940. aastat.

Laudad on traditsiooniliselt olnud ristpalk-, savi- või maakiviseintega hooned. Maakivilautadele on omased tellistest ukse- ja aknaaared. Sageli on sein ülemine osa puidust, lauda-pealsele on ehitatud sissesõit ja laut on ühendatud küüniga. Sageli on laudaga seotud Võrumaale omane "tsiapahht". Levinud on olnud



Kaska savilaut.

Foto: Henno Peegel

ka savilaudad, millest tänaseks on säilinud mõni üksik. Kokku on loendatud 197 lauta, millest on säilinud 95.

Küünid on enamasti taluõuedel paiknevad püstlaudehitused. Traditsioonilistest palkküünidest taluõuedel ja kunagi üliarvukatest hajali heinamaadel asunud küünidest on rahvuspargi territooriumil säilinud vähesed.

Keldrid on enamasti rajatud sajandivahetuse

paiku. Traditsiooniline on "pealikuga" – mõne palgikihi kõrguse laastukatusesga hoonega kelder. Keldreid on väga sageli elumajade all, aida all, mõnikord isegi lauda all.

Muud ehitised on vähem levinud. Kuivateid on olnud mitu – Sibula, Tuhka, Tatriku. Nende konstruktsioonid on väga mitmekesised. Tuulikuist on püsti puittuulik Püssä talu põllul. Teateid on puutuulikust Kolski talu maadel ning vesiveskist Saeras Muduri ojal.

Taluõu ja hoonete paigutus on varasematel aegadel olnud ilmselt tihedam. Üldjoontes võib Karula õued jagada kahte tüüpi: "nõlvaõued" ja "kinguõued". Esimese näiteks on Tättä, Taropedäjä, Püssä, Konnumäe, teise kuuluvad Alakonnu, Astra või Apja Köödre. Piirkonnale omasem ja vanem on nõlvaõu. Asundustalud ja üldse uuemad õued kuuluvad teise tüüpi. Saun oli alati õuest veidi eemal, tavaliselt madalamal, alles uut tüüpi saunu hakati rajama õuehoonete keskele.

Henno Peegel  
Riiklik Looduskaitsekeskus  
Põlva-Valga-Võru regioon  
maa- ja planeeringuspetsialist

## JÄRELVALVEPÄEVIK

Kunagi tuli ühel nõupidamisel arutlusele teema, kuidas vähendada õigusrikkumisi kaitsealadel. Vaagiti seda teemat nii ja naa, aga lõpuks tuli üks naljamees välja mõttega mustadest silmaklappidest. Pole näinud - järelikult pole ka midagi juhtunud. See silmaklappide ja miks ka mitte kõrvatroppe jutt tuli mul meelde, kui ma hakkasin kevadise lehenumbri jaoks materjale kokku otsima. Midagi erilist polegi nagu juhtunud...aga kui vaadata reidide arvu, siis on see ka tunduvalt väiksem, kui eelnevatel aastatel. Praegu on ju meie tööpiirkond kümneid kordi suurem kui eelmisel aastal ja koduste (loe Karula) asjade jaoks jääb aega üha vähem. Ühte- teist on siiski ka järevalvepäevikusse kirja saanud.

Kolmel korral on lõhutud matkaradade viitasid – arvata, et meie vana tuttav Kaupo on kodumail käimas olnud, peab endast ju mingi märgi maha jätma. Õnneks jääb kahju

mõnesaja krooni piiresse.

Kolmel korral oli probleeme hulkuvate koertega. Kui keegi neid näeb, on õigem pöörduda kohaliku omavalitsuse poole. Seaduse järgi tuleb koduloomade pidamise eeskirjade täimise probleemidega tegeleda omavalitsuse keskkonnanõunikul.

Ühel reidil avastasime prügihunniku, mis õnneks polnud kuigi suur. Rikkujat ei õnnestunud tuvastada.

Oli veel paar sissemurdmist maakodudesse, ühel juhul on süüdlane teada.

See olekski aasta alguse pahategudest kõik

Mati Urbanik  
Riiklik Looduskaitsekeskus  
Põlva-Valga-Võru regioon  
loodusvaht

Ähijärve kontor ja külastuskeskus on avatud E-R kell 9-17.

Address:  
Ähijärve küla, Antsla vald, 66405 Võrumaa.

Tel. 782 8305  
ja 525 1552  
Faks 782 8350  
loodusvaht 529 0388

üldine E-post:  
ikk-kagu@otepaa.ee

Välja antud Sihtasutus  
Keskkonnainvesteeringute  
Keskus toetusel.

KAASTÖID  
JÄRGMISESSE  
INFOLEHTE OOTAME  
KUNI 1. juuni 2006

---

VAATA MEID KA  
INTERNETIST:  
[www.karularahvuspark.ee](http://www.karularahvuspark.ee)

---

**Ähijärvest pool oll Antsla ja pool Karula oma. Karula Kroot ja Antslamõisa parun olliva katekesi sõitenu ja toda järve pooless mõõtnu. Üteldi õks, et kui vaga ilm, et sis too jutt, too tee om näita üle järve. Kroot oll ees sõitenu, sis Karulal om suurep osa.**

*Anna Sarv (1898)  
pärit Plaagi talust  
Ähijärve ääres*

Seoses Põlva-Valga-Võru regiooni loomisega on muutunud ka mitmed asjaajamiseks vajalikud numbrid ja aadressid. Piirkonna peakontor asub nüüdsest Otepääl. Endiselt jätkavad tööd kontorid Karula rahvuspargis Ähijärvel ja Haanja Looduspargis (vaata ka artiklit lk 2).

**Regiooni peakontori kontaktandmed:**

Kolga tee 28  
Otepää linn  
67405 Valgamaa

Telefon: 7655876  
avatud tööpäeviti kell 9-16.

**regiooni üldine e-posti aadress: [ikk-kagu@otepaa.ee](mailto:ikk-kagu@otepaa.ee)**

**muutunud ning lisandunud on järgmised telefoninumbrid:**

**Ants Manglus** - regiooni direktor tel 765 5499, mob 5345 5570

**Silver Näkk** - direktori asetäitja tel 782 9090 mob 503 0785

**Henno Peegel** - maa- ja planeeringuspetsialist mob 516 1479

**Kaili Preismann** - seire- ja teadustöö spetsialist mob 528 4772

**Merike Tsimmer** - külastuskorralduse spetsialist mob 520 1988

**Mati Urbanik** – loodusvaht mob 529 0388

**Jan Ruukel** – loodushoiu- ja toetuste spetsialist mob 5340 8012

## Ka sellel aastal makstakse niiduhooldustoetusi

Hoolimata aset leidnud looduskaitse reformist toimub ka sellel aastal niiduhooldustoetuste taotluste vastuvõtmine. Taotluse saab endiselt esitada Ähijärve kontorisse, kus antakse abi ka kaartide ja muu vajaliku osas... Alates sellest aastast tegeleb niidutoetustega Jan Ruukel, kelle töölaud asub küll Otepääl, kuid ta on lubanud tihti ka Karulast läbi astuda, et siinsete inimeste ning maadega tutvuda. Taotluste esitamise lõpptähtaeg (10 aprill) on selleks aastaks lükatud edasi, siiski on mõistlik taotlused kähku ära esitada – mine tea – mis tehtud see tehtud...

---

„Tarupettäi“ koostaja: Olivia Till      mob. 533 2050

*Tarupettäi on loodussõbraliku trükivärviga trükitud vanapaberist valmistatud paberile.*